

AKTIV LANDSBYGD

Till Södermanlands lantbruk och landsbygd | #04 2019

Efter torkan

Granbarkborre
i skyddade
områden

Utblick

Julita gård
- ett hållbart
besöksmål

Jordbruk:
Röster om
årets odlings-
säsong

FÖREBYGGANDE AV VILTSKADOR

Mer i detta nummer: Sveriges ängar och betesmarker | Vattenveckan | Kontrollsäsongen

**Rapport från
Landsbygdstinget**
Sid 10

Vildsvin - en stor utmaning
Sid 16

Nr 04 2019

Nästa nummer
kommer ut
i mars!

- 03** Ledare
- 04** Åtagandeplaner: Betesmarker och slåtterängar
- 05** Utbetalningsläget 2019
- 06** Sveriges ängar och betesmarker
- 08** 2 röster om årets odlingsssäsong
- 09** Summering: Kontrollsäsongen 2019
- 09** SM i Mathantverk
- 10** Landsbygdstinget 2019
- 12** Ersättning: Röja betesmark
- 12** Ersättning: Gödsellagring
- 13** Vattenveckan 2019
- 14** Granbarkborre i skyddade områden
- 14** Upphandling: Arbeten med skogsmaskiner
- 15** LOVA
- 16** Vildsvinsskador
- 20** Fältvandring
- 21** Viltanpassat jordbruk
- 22** Märk din hund
- 22** Krav på ligghallar
- 23** Behörighetskurser 2020
- 24** Kompetensutveckling
- 26** Utblick: Julita gård
- 28** Fyra frågor till Karin Larsson

Julita gård
Sid 26

Ledare:

Länsstyrelsen - en historisk myndighet

Axel Oxenstierna var en mycket driven man som lade grunden för vår nuvarande statsapparat. Axel var högst delaktig i rikets ledning i över 40 år och år 1634 inrättade han länsstyrelserna. Han ligger idag begravd i Jäders kyrka, utanför Eskilstuna. Intill kyrkan finns en välgjord och intressant utställning om Axel som är värd ett besök.

Länsstyrelsen är regeringens företrädare i länet. Den viktigaste uppgiften är att se till att de mål som riksdagen och regeringen beslutat om uppnås samtidigt som hänsyn tas till länets förutsättningar. Länsstyrelsen får sina uppdrag på flera sätt. Dels genom en länsstyrelseinstruktion, ett årligt regleringsbrev från regeringen samt genom lagar och förordningar.

När jag började arbeta på länsstyrelsen slogs jag av bredden i uppdragen. Allt från att vara valmyndighet till att samordna den regionala krisberedskapen. Vi arbetar med frågor som rör miljö, natur, näringsliv, social utveckling, djurskydd, jämställdhet, integration, transporter, infrastruktur samt bostäder och är dessutom länets högsta civila totalförsvarsmyndighet.

Många av dessa verksamhetsområden går in i varandra. Länsstyrelsens arbete med vatten är ett sådant exempel. Här arbetar vi bland annat med att löpande ta fram en lägesbild över länets vattenmagasin, verka för att etablera våtmarker av olika slag, arbeta för rent dricksvatten, genomföra rådgivning och åtgärder som bidrar till minskat näringsläckage i våra vattendrag, skydda värdefulla vattenområden för fisk och fågelliv, har koll på vattenuttag ur sjöar och vattendrag, genomföra provfiske och utöva tillsyn för att säkra att våra djur har tillgång till friskt vatten. Listan kunde göras mycket längre.

Alla dessa insatser, som jag i detta fall kopplat till vatten, kommer till länsstyrelsen enligt den struktur jag beskriver ovan från regering och riksdag. Med vår regionala närvaro och kunskap om länet kan vi, tillsammans med regionala aktörer, anpassa den nationella styrningen till våra regionala förutsättningar.

Axel Oxenstierna var onekligen en framsynt man som för nästan 400 år sedan la grunden för en regional styrning som håller än idag.

När detta nummer av Aktiv Landsbygd kommit ut är det knappt ett par veckor kvar till jul- och nyårshelgen. Ännu ett år har gått och utifrån lantbrukets perspektiv mer ett normalår utifrån skörd och nederbörd. Dock finns det lokala variationer inom länet och speciellt utmed kusten led grödorna även i år av torka. I skrivande stund har det regnat i flera veckor och mindre vattenmagasin börjar för första gången på länge, komma upp i normala nivåer. Etableringen av höstgrödorna ser generellt mycket bra ut och med tanke på alla höstens rönnbär så kanske vi har en kall och snörik vinter framför oss.

Med detta vill jag tacka er för goda samarbeten och givande möten under det gångna året och önskar er alla en riktigt god jul och ett gott nytt år!

Johan Varenius, landsbygdskontor
johan.varenius@lansstyrelsen.se

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Länsstyrelsen i Södermanlands län

Länsstyrelsens växel	010-223 40 00
Jordbrukarstöd/SAMinternet	0771-67 00 00
Djurskydd jourtelefon	010-223 41 50
Rovdjur jourtelefon	010-223 41 80
Rovdjursobservationer	www.skandobs.se

Landsbygdskontor, chef, avdelningen för landsbygd

Johan Varenius

Jordbrukarstöd

Adam Adobati, Susanna Alanko, Jan-Erik Dalmo, Christina Erdtman Johansson, Christer Fredriksson, Bodil Hahn, Ulrika Hägertorp, Helena Larsson, Monika Pettersson, Petter Steen, Martin Tärning, Elin Uppsäll

Landsbygdsutveckling

Malin Almquist, Jenny Askenfelt, Elin Ehrén, Klas Fredriksson, Kajsa Karlsson, Åsa Kuhlau, Tove Lund, Malin Nilsson, Jan Petersson, Henrietta Schönerstern, Helena Söderlund

Jakt och viltförvaltning

Lovisa Häggström, Viktor Tylstedt

Veterinära frågor

Marie Larsson, AnnaMaria Estensson, Christina Nyman

Fiske och vattenbruk

Thomas Stenström

Livsmedelsstrategi

Karin Larsson

Förprovning av djurstallar

Malin Nilsson, Kristina Thunström

Djurskydd

Fredrik Berg, Jennie Eklund, Carolin Engström, Matilda Eriksson, Sara Henrysson, Kristina Holmström, Sandra Rosshagen, Ulrike Segerström, Monica Ångehult

Våra e-postadresser

fornamn.efternamn@lansstyrelsen.se
Undantag från principen kan förekomma då den är gemensam för hela landet.

Avdelningen för landsbygd

Besöksadress: Stora Torget Nyköping
Postadress: 611 86 Nyköping

Brev som gäller jordbrukarstöd (SAM-ansökan) ska skickas till:

Länsstyrelsen i Södermanlands län, FE 13,
Box 204, 826 25 Söderhamn

Brev som gäller projekt- och företagsstöd samt miljöinvesteringar ska skickas till:

Länsstyrelsen i Södermanlands län, FE 34,
Box 204, 826 25 Söderhamn

AKTIV
LANDSBYGD

Aktiv Landsbygd utkommer med fyra nummer 2019 och utges av Länsstyrelsen i Södermanlands län
Redaktion: Matilda Eriksson, Jenny Askenfelt, Karin Larsson, aktivlandsbygd.sodermanland@lansstyrelsen.se
Produktion: You Are Here AB
Omslagsbild: iStock
Tryck: TMG Taberg. Tryck och papper är Svanenmärkt

Åtagandeplaner för betesmarker och slätterängar

Miljöersättning för betesmarker och slätterängar innebär att du får en femårig åtagandeplan med skötselvillkor för markerna. Nu är årets arbete färdigt.

Text och foto: Jenny Ekman

Arbetet med åtagandeplaner för betesmarker och slätterängar ansökta 2019 är nu färdigt. Om du sökt ett nytt eller ändrat åtagande med särskilda värden på någon mark ska du ha fått din åtagandeplan senast 31 december. Den kommer med posten och går också att se i SAM-internet som du når via jordbruksverkets webbplats. I SAM-internet finns även skiftesbeteckning och kartor över de aktuella blocken med eventuella skötselområden inritade.

Det är viktigt att läsa åtagandeplanen och se till att du vet vilket eller vilka områden som avses. När du får din åtagandeplan har du som regel två veckor på dig att komma med synpunkter på de villkor som

ges. Du har också möjlighet att tacka nej till åtagandet eller sänka åtagandenivå till allmän skötsel om du inte kan, eller vill, leva upp till de villkor som ställs. I så fall måste du höra av dig till länsstyrelsen. Om vi inte har hört något från dig fastställs åtagandeplanen och gäller i fem år. Villkoren är sedan bindande och du förväntas känna till och följa dessa. Skötselvillkoren granskas vid en eventuell kontroll.

Generella och särskilda skötselvillkor

Åtagandeplanen ska ses som ett verktyg i skötseln av värdefulla betesmarker och slätterängar. Planen är ett dokument och en överenskommelse mellan Länsstyrelsen och lantbrukaren där det står att läsa om skötselvillkor, beskrivning av markerna och anledningen till åtagandeplanen.

Syftet med miljöersättningen för betesmarker och slätterängar är att bevara och utveckla natur- och kulturvärden. Ersättningen delas upp i två nivåer; *särskild* och *allmän skötsel*. För allmän skötsel gäller generella skötselvillkor om att beta marken tillräckligt, att inte jordbearbeta, gödsla, göra insädd, bedriva täkt av sten och jord eller andra åtgärder som kan skada markens

natur- och kulturvärden. Det får inte heller finnas igenväxning. När du söker särskild skötsel görs en bedömning i fält av länsstyrelsen som också fastställer specifika skötselvillkor för varje mark utöver de generella. Det vanligaste är förbud mot tillskottsutfodring men också villkor om att ta ner enstaka träd och buskar, bestämmelser om betesperiod eller att bekämpa växtarter som djuren inte äter kan förekomma. Många skötselvillkor har ett datum de senast ska vara utförda.

Vad händer framöver?

Åtagandeperioden är femårig. Om du under perioden har lagt till areal kan åtagandet förlängas, vilket i så fall framgår av ändringsbeslutet. Hur det kommer se ut i den nya programperioden vet vi ännu inte. ■

Har du frågor?

Kontakta oss gärna om du har frågor kring ditt åtagande, inte fått din åtagandeplan eller om du vill ha något förtydligt. Du når oss via växeln på telefonnummer 010-223 40 00.

Utbetalning 2019

Jordbrukarstöden

Länsstyrelsen arbetar hela tiden för att få ut så mycket pengar som möjligt, så tidigt som möjligt utefter givna förutsättningar.

Text: Jordbrukarstöd | Foto: clickclick.se

Frågor?

Kontakta oss!

Telefon: 0771-67 00 00

E-post: jordbrukarstod.

sodermanland@

lansstyrelsen.se

Aktuell utbetalningsplan

Aktuell utbetalningsplan för samtliga stöd finns på jordbruksverkets webbplats: <https://nya.jordbruksverket.se/stod/lantbruk-skogsbruk-och-tradgard/sam-ansokan-och-allmant-om-jordbrukarstoden/utbetalningsplan-for-jordbrukarstoden>

Genom att logga in jordbruksverkets webbplats under Mina sidor, kan du se ditt beslutsbrev lite innan du får det i brevlådan. Du hittar beslutsbrevet på första sidan du kommer till när du loggat in, under rubriken Kommunikation i mina ärenden. Om beslut saknas pågår handläggningen fortfarande.

Växelkurs för bland annat gårdsstödet

För en del stöd är stödbeloppen bestämda i euro. Inför utbetalningen fastställer vi därför den växelkurs som ska gälla för utbetalningarna.

Det gäller de här stöden:

- > gårdsstödet
- > förgröningsstödet
- > nötkreatursstödet
- > stödet till unga jordbrukare.

För de andra jordbrukarstöden är stödbeloppen redan bestämda i svenska kronor. Växelkursen för utbetalningen av 2019 års stöd är fastställd till 1 euro = 10,6958 kronor. För 2018 års utbetalningar var kursen 1 euro = 10,309 kronor. Stödnivå för unga jordbrukare 2019 är 59 euro/hektar.

I oktober fick de flesta lantbrukare en delutbetalning för sina miljöersättningar. Direktstöden börjar betalas ut med start den 6 december och utbetalningen sker i sin helhet. För aktuell information rekommenderar vi dig att följa utbetalningsplanen på Jordbruksverkets webbplats. Du är alltid välkommen att kontakta oss om du har frågor!

Direktstöd

Utbetalning av de så kallade direktstöden (gårdsstöd, förgröningsstöd, nötkreaturstöd och stöd till unga lantbrukare) kommer att betalas ut i sin helhet med början den 6 december och sker sedan löpande.

Miljöersättningar

Betesmarker och slätterängar, minskat kväveläckage, skyddszoner, vallodling, ekologisk produktion och omställning till ekologisk produktion: En delutbetalning på 75 procent av beloppet började betalas ut den 18 oktober, resten av ersättningen får du som en slututbetalning. Den börjar

vi betala ut den 6 december. För att få slututbetalning för 2019 behöver du först ha fått ersättningen slututbetalad för tidigare år. Detta beror på att utbetalningen baseras på ditt fleråriga åtagande.

När får jag min slututbetalning?

De flesta kommer att få sin slututbetalning den 6 december, sedan kommer utbetalningar att ske den 13 och 20 december. De utbetalningar som inte kommer med under 2019, kommer att betalas ut löpande från och med januari 2020.

Restaurering av betesmarker och slätterängar:

Vi börjar betala ut ersättningen 6 december.

Kompensationsstöd:

En delutbetalning på 75 procent av beloppet börjades betalas ut den 18 oktober, resten av ersättningen får du som en slututbetalning. Den börjar vi betala ut den 6 december.

Skötsel av våtmarker och dammar: Vi börjar betala ut ersättningen den 6 december.

Tidigare års stöd - slututbetalningar sker löpande

Vi handlägger löpande tidigare års ansökningar och betalar ut så fort som IT-systemen tillåter. ■

SVERIGES ÄNGAR OCH BETESMARKER

Ängs- och betesmarksinventeringen är en riksomfattande inventering av ängar och betesmarker och en viktig del i arbetet med att följa upp utvecklingen i odlingslandskapet. I databasen TUVÅ på Jordbruksverkets hemsida finns alla inventeringar tillgängliga för allmänheten.

Text och foto: Ulrika Hägertorp

Unik inventering

2002 påbörjades Ängs- och betesmarksinventeringen i Sverige för att beskriva och lyfta fram de natur- och kulturvärden som finns i våra mest värdefulla ängar och betesmarker. Den har sitt ursprung i Ängs- och hagmarksinventeringen som pågick under slutet av 1980-talet och var den första systematiska inventeringen av ängar och betesmarker i Sverige. Många av de marker som inventerades i Ängs- och hagmarksinventeringen eller under tidigt 2000-tal har återbesökts för att följa upp utvecklingen i

Blåsuga är en vanlig ört i betesmarker och har den underliga formen av en liten pyramid. Latinska namnet *Ajuga pyramidalis*, där det sistnämnda betyder just pyramidlik.

dessa marker. Inventeringen är således unik för Sverige, inget annat land har en lika omfattande inventering av sina ängar och betesmarker som vi.

Södermanlands ängar och betesmarker

I Södermanland har sedan 2002 drygt 3 500 marker inventerats, vilket motsvarar ungefär 13 000 hektar. Endast 205 hektar av den inventerade arealen, eller totalt 63 marker, är ängsmark. Majoriteten av ängarna ligger på fuktiga marker nära vatten, medan torr-ängarna är små och utspridda i länet.

11 588 hektar, eller 3 047 marker, är betesmarker och finns koncentrerade till Nyköping, Katrineholm och Flen. Drygt 100 av dessa är skogsbeten. Många ängar har övergått till att bli betesmark, men kan ha rester av en slätterängsflora kvar. Dessa registreras i inventeringen som möjlig äng. I Södermanland finns drygt 200 sådana marker där florans skulle kunna gynnas av en anpassad skötsel i form av slätter eller ett sent betespåsläpp så att växterna hinner blomma och sätta frön. Resterande marker saknar tillräckligt med värden för att inventeras, de kan till exempel vara planterade eller bebyggda, eller är restaurerbara, vilket innebär att de inte sköts idag men kan bli värdefulla om de restaureras.

Naturtyper - livsmiljöer för olika arter

Inventeringen bygger på en metod som är lika i hela landet. Där letar man efter så kallade naturtyper som är markområden som består av samma flora och fauna.

Några av de vanligaste naturtyperna i Södermanlands betesmarker är *silikatgräsmark* som också är den vanligaste i Sverige. De kännetecknas av att de ofta är väldigt blomrika, vilket är särskilt värdefullt för många fjärilar och bin. Markerna är öppna eller glest bevuxna med träd och buskar. I Södermanland är det framför allt björk och/eller ek tillsammans med enbuskar. Naturtypen *trädklädd betesmark* är betade trädklädda hagmarker eller betad skog. Här finns både unga och gamla träd och en flora som betats under lång tid. I Södermanland är ekhagen ett vanligt inslag med gamla, grova ekar. Ute vid kusten finner man *strandängar* vid Östersjön som är en naturtyp som framför allt är viktig som häcknings- och rastplats för många fågelarter.

Gemensamt för dessa naturtyper är att de behöver skötsel i form av bete eller slätter för att inte växa igen och försvinna. Silikatgräsmarker är en naturtyp som minskar i landet, medan trädklädda betesmarker har ökat något tack vare restaurering. Arealen strandäng ligger relativt konstant.

Värden som inventeras

I inventeringen dokumenteras även värdena på marken så som flora, träd och buskar och kulturlämningar efter en för landet gemensam fältblankett. Här finns bland annat en så kallad signalartslista med 70 olika blommor och gräs som signalerar att marken är välhävdad. I Södermanland är bockrot, tätt följt av gulmåra, jungfrulin

Siliaktgräsmarker är örtrika betesmarker. På bilden syns prästkrage och bockrot blandat med gulmåra och liten blåkllocka.

och brudbröd, de vanligast förekommande arterna från denna lista. Betydligt ovanligare är den starkt hävdberoende fältgentianan. Även kattfot som förr var vanlig i många betesmarker har minskat. Några andra vanliga arter utöver dem på signalartslistan är gökärt, gråfibbla, gräset vårbrodd och liten blåkllocka.

Träd är viktiga livsmiljöer för många växter och djur, särskilt äldre och fristående lövträd. Hamlade träd, grova träd, hålträd och andra värdefulla hagmarksträd

har därför registreras i inventeringen. Av Södermanlands värdefulla träd är björk det vanligaste trädslaget, tätt följt av asp och ek. För att ett träd ska räknas som grovt krävs en diameter på minst en meter i brösthöjd. Här är det vanligaste trädslaget i länet ek.

I ängar och betesmarker finns ofta spår efter äldre tider. I länet kan man bland annat hitta röjningsrösen från tidigare odlingar och husgrunder med kvarstående kulturväxter så som äldre fruktträd eller syrenbuskar. ■

Ängar och betesmarker på Internet

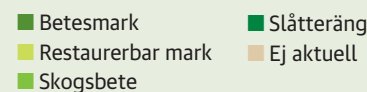
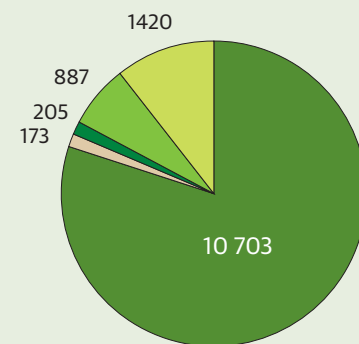
Alla inventeringar som gjorts i Sverige sedan 2002 finns att läsa i databasen TUVÅ på Jordbruksverkets hemsida. Här kan du bland annat se var i din omgivning det finns fina ängar och betesmarker.

Gå in på www.jordbruksverket.se/tuva och klicka på Öppna databasen TUVÅ. Du kan snabb söka eller välja en eller flera sökkategorier. Du kan även söka direkt i en karta.

Mark som inventerats

2002 - 2019 i Södermanlands län, baserad på areal i hektar.

Källa: TUVÅ

ODLINGSSÄSONG

Hur har sviterna från säsongen 2018 påverkat lantbruken runtom i länet? Aktiv landsbygd tog kontakt med två lantbrukare belägna på olika platser i **Södermanland** för att höra hur denna säsong har sett ut.

Kim Hedin

Vad för typ av lantbruk bedriver du?

– Gården arrenderar 590 hektar i området mellan Eskilstuna och Strängnäs, där vi bedriver växtodling med odling av spannmål, oljeväxter, ärter samt fröodling av rörsvingel.

Har torkan 2018 påverkat hur ni utnyttjar er jordbruksmark?

– Vi försöker hålla hög andel av arealen höstsådd eftersom det visade sig 2018 att höstgrödorna klarade sig bättre i torkan, vi har även väntat med putsning av trädor för att kunna använda som foder vid foderbrist.

Hur har årets skörd sett ut jämfört med förra årets?

– Det har varit en bra skörd, över normalskörd, här i Strängnäs. Vi uppskattar att den blev 20–25 % över normalskörd på de flesta av grödorna, men vi är medvetna om att det varit stora variationer i länet även i år. Det är dessutom betydligt lägre priser i dagsläget vilket slår hårt mot de som haft en dålig skörd även i år.

Känner du till Länsstyrelsens betesförmedling?

– Jag har hört talas om förmedlingen, men har själv inte använt den. Jag kan absolut tänka mig göra det om det skulle behövas i framtiden. ■

Elisabet Svensk

Vad för typ av lantbruk bedriver du?

– Gårdens huvudinriktning är ekologisk växtodling med odling av spannmål, oljeväxter, åkerbönor och gröngödslingsvallar.

Har torkan 2018 påverkat hur ni utnyttjar er jordbruksmark?

– Torkan ställde till det med mina insådder 2018, vilka skulle ha varit gröngödslingsvallar i år. Istället plöjde jag upp en del av dem redan på hösten och sådde höstvet, de jag sparade bröt jag upp i förtid i somras. Då jag har ekologisk växtodling är gröngödslingen viktig på flera sätt i min växtföljd – de bygger struktur, levererar kväve och ogrässanerar. Det är därför ett stort avbräck när inte insådden på vallarna inte tar sig.

Hur har årets skörd sett ut jämfört med förra årets?

– Min gård ligger i ett område som har haft stor brist på nederbörd även i år. Höstvetet har klarat sig bra precis som förra året. Även höstrapsen har gett skaplig skörd trots stora angrepp av diverse larver i höstas och rapsbaggeinvasion tidigt på årets säsong. Åkerbönorna har gett lika usel skörd i år som förra året. Havren klarade sig lite bättre i år än förra året då den hade det tufft på grund av både torkan och värmen.

Känner du till Länsstyrelsens betesförmedling?

– Jag känner till betesförmedlingen, men har inte haft behov av att utnyttja den. Gården äger inga djur och omfattar bra tre hektar betesmark. Jag har under flera år lånat några djur under betessäsongen. ■

Summering

Kontrollsäsongen

Vi har sett många välskötta marker och djur under säsongen men även stött på en del avvikelser på skötselvillkoren.

Text: Bodil Hahn

Åkermark

Ett vanligt återkommande fel som observerades i kontroll är en vallgröda som inte berättigar till miljöstöd. För att vallgrödan ska vara godkänd för grödkod 50 ska vallgrödan i huvudsak bestå av vallgräs eller vall baljväxter eller en blandning av dessa. Vallar som är glesa och/eller till stor del består av ogräs och/eller mossa ska sökas som grödkod 49 "Ej godkänd slåtter- och betesvall på åker". Ett annat fel som vi påträffar är att aktivitetskravet för åkermark inte är uppfyllt. Undantag för aktivitetskravet finns på förstaårsträdor, skyddszon och blommande trädor, permanenta grödor som till exempel salix och fruktodling.

Marken måste senast den 31 oktober varje år brukas, putsas, skördas eller betas.

Betesmark

Den vanligaste avvikelserna i betesmarken är att de inte är tillräckligt betade för att uppfylla villkoren för miljöersättningen för betesmarker. De ska vara tillräckligt betade så att ingen skadlig ansamling av förna bildas. Även mycket örnbräken och årsskott av sly räknas som att marken inte är tillräckligt betad. Det har varit vanligt med igenväxningsanmärkningar vilket kan vara sly äldre än två år på en yta som är minst 0,05 ha eller anmärkningar på skötselvillkor gällande vegetationens utseende som finns skrivna i åtagandeplanen för det specifika blocket. Tänk på att även kvarliggande ris efter röjning ger igenväxningsanmärkning.

Djurkontroller

När det gäller djurkontroller är det återkommande vanligaste problemet sena rapporteringar till CDB respektive får- getregistret, ofullständig journalföring och tappade öronbrickor. Om det vid ett kontrollbesök visar sig att max 10 % av besättningen har tappat ett öronmärke och man beställer nya senast dagen efter kontrollbesöket görs inget avdrag på EU-stöden. Helt omärkta djur ger tvärvillkorsavdrag om märken inte var beställda innan aviseringen för kontroll. ■

SM i Mathantverk

Sörmländsk vinst

I oktober arrangerade Eldrimner, nationellt centrum för mathantverk, SM i Mathantverk. Både **Annas Kök** och **Ättika Fruktförädling** från Södermanland plockade hem medaljer.

Foto: Stéphane Lombard

Anna Brodén, berätta om ditt företag?

– Mitt företag heter Annas kök och finns på Ösvreta Gård strax utanför Nyköping. Jag började förädla mjölk från gårdens egna kor för fyra år sedan. Företaget började med gårdsmjölk, yoghurt och ostkaka, och jag har under det senaste året ökat ut sortimentet med glass och Eldost.

Beskriv tävlingen och dina produkter som vann?

– SM i Mathantverk handlar just om mathantverk, och ställer särskilda kriterier på sättet att framställa en produkt. Till exempel ska innehållet på produkten vara utan tillsatser med några undantag, jag håller mig helt ifrån tillsatser. Jag tävlade i kategorierna *Glass och sorbet*, *ostkaka* och *stekost*, och fick guldmedalj i glass och sorbet och silver i stekost. Min guld-glass heter "Yoghurtglass Rabarber" och ligger mig varmt om hjärtat då den är gjord på yoghurt från våra egna kor och är smaksatt med rabarber från två odlare vi samarbetar med Näsby i Blacksta och Axala i Björnlunda, jag tycker det är viktigt och en stor förmån att veta vem som odlar. Eldosten som vann silver i *stekost* började jag med i mars, och den har blivit mycket uppskattad av våra kunder här i Nyköping.

Har du tips till andra som vill tävla i SM i mathantverk?

– Mitt tips för andra är att våga lämna in bidrag till tävlingen om man själv känner sig nöjd och får bra respons från sina kunder och smakprovarare. Alla bidrag får en skriftlig bedömning från juryn. Det ger ett bra underlag för vad som är bra och vad som kan förbättras, så då kan man också se tävlingen som en del i sin produktutveckling. Det är dessutom givande och jätteroligt att delta under SM-dagarna då det finns många seminarier inom olika intressanta områden samt en fantastisk skara mathantverkare från hela landet. ■

Anna Brodén driver Annas kök.

LANDSBYGDSTINGET

Den 4 oktober var det dags för Årets Landsbygdsting som var det åttonde i ordningen. Platsen var Näshulta kommunalhus och intresset var mycket stort från engagerade företagare, föreningar, kommuner, politiker och landsbygdsbor.

Text: Jenny Askenfelt | Foto: Rocco Gustavsson

Erik Berg från arkitektbyrån Inobi föreläste för andra året i rad, på temat – Tillsammans kan vi bygga bättre, mer och för fler och beskrev hur *System* och *Berättelser* styr hur vi bygger våra samhällen.

Övergripande System är aldrig neutrala val, utan bestämmer på vilken nivå vi löser gemensamma problem, exempel på system är energiförsörjning, transporter eller matproduktion. Det blir ett val mellan att samla eller sprida ut resurser. Det som dominerat politiken från modernismens genombrott fram till idag är professionaliserade och industrialiserade processer som gynnar redan dominerande aktörer. En motsatt väg vore den sociala vägen som betonar att byggande är kulturellt och socialt.

Erik lyfte att minst lika viktigt för hur vi bygger samhället är våra Berättelser, det vill säga vilken bild det är vi gör oss av världen och hur den skulle kunna vara. Berättelser ger oss en idé om vart vi är på väg och vi behöver dom för att orientera, strukturera och motivera utvecklingen.

1900-talets stora berättelse var modernisering – höjda hastigheter, urbanisering och transnationella försörjningsnät. En effekt av detta är hur vårt matsystem idag är uppdelat i konsumtionslandskap eller produktionslandskap. Konsekvenserna blir ett sårbart system med minskad resiliens och mångfald, ingen återkoppling mellan beteende och effekt samt en ofullständig och ineffektiv resursanvändning. Enligt Erik Berg vore det en återvändsgränd att fortsätta på samma linje, vi behöver nya berättelser

som kan stödja en annan utveckling.

Ett sätt att göra det är att bryta uppdelningen mellan vart vi bor och vart vi odlar vår mat. Att vi tänker oss en Försörjningsmil där det mesta av mat-, energisamt vattenförsörjning skall tillgodoses inom fem kilometers radie. Istället för fjärrberoenden skapar vi en ökad grad av lokal försörjning. Den här nya berättelsen skapar en gemensam riktning, en allians mellan producenter och konsumenter där produktionen blir en delad angelägenhet och motor för lokal platsutveckling.

Tre glada deltagare.

Erik Berg från arkitektbyrån Inobi.

Medskick gällande Lokal bygdeutveckling:

- > Både fysiska och sociala strukturer behöver utvecklas – de går hand i hand och är beroende av varandra
- > Egen kapacitet i bygden att uppföra fysiska strukturer är en nyckelförmåga
- > Genom byalag både kan och bör vi oftare ikläda oss rollen som bostadsutvecklare
- > Många byggnader och funktioner som vi behöver lokalt kommer aldrig kunna byggas av kommuner eller kommersiella aktörer

2019

Så räddar vi världen!

Den andra föreläsaren för dagen var journalisten, debattören och grundaren av tidningen ETC – Johan Ehrenberg, som turnerar med sin nya bok Hoppet – 10 enkla lösningar för att rädda världen. Lösningarna för att rädda klimatet var exempelvis: öka andelen solceller, byt till elbilar, elektrifiera transporter, bygg hus i trä, rädda matjorden samt grön skatteväxling.

Forskningsprojektet – *Framtiden bortom BNP-tillväxt* presenterades av professor Karolina Isaksson, från Urbana och regionala studier KTH. En stor forskargrupp har under fyra år arbetat med scenarier för ett hållbart samhällsbyggande som inte bygger på ekonomisk tillväxt. Framväxte fyra olika scenarier som alla innebär omställning till ett hållbarare samhälle. Gemensamt för scenarierna var dock: drastiskt minskat flygande, minskad köttkonsumtion, minskat byggande, förändrade värderingar och omfördelning av resurser.

Har klimatet tid med demokrati?

Klimatfrågan kräver att vi tar stora beslut snabbt, något som försvåras av demokratiska processer som ofta är långsamma och tröga. Dramatikern och debattören Stina Oscarsson höll ett brandtal för demokrati och bildning. Hennes föredrag var ett svar på de tankegångar, som allt oftare hörs i debatten, som hävdar att klimatet inte har tid med demokrati och att vi behöver klimatdiktatur eller expertstyre för att bromsa klimatförändringarna.

Enligt Stina Oscarsson står lösningarna för klimatfrågan ofta i konflikt mot tillväxtdriven samhällsutveckling och stora komplexa frågor reduceras till individuella livsstilsval. Därför är det centralt att diskutera innebörden av demokrati och rättvisa. Begreppet demokrati har idag blivit synonymt med nationell demokrati men demokrati finns på flera nivåer än så, exempelvis på ett Landsbygdsting. Demokrati är en avvägning mellan frihet och ansvar men hur lågt sträcker sig en

Årets Landsbygdsting lockade många till Näshulta kommunalhus.

människas ansvar, och vad händer om vi vidgar demokratibegreppet. I exempelvis Bolivia, Ecuador och Nya Zeeland har naturen fått juridiska rättigheter. En utveckling som framför allt har drivits av ursprungsbefolkningar och går rakt emot den antropocentriska världsbilden.

Stina Oscarsson tog också upp att bildning inte värderas idag, om det inte kan kopplas till ekonomisk nytta. När opinionsinstitut listar de viktigaste valfrågorna, så hamnar ofta kultur och bildning långt ner. Men vi kanske inte kan lösa alla de andra frågorna utan bildning, vad spelar artutrotningen för roll om vi inte ens kan namnen på djur och växter omkring oss?

Stina konstaterade att ett perspektivskifte behövs – det som vi ser som rikedom idag tär på jorden och en inre omställning är nödvändig för att riktig förändring ska kunna ske.

Prisutdelning, workshop och summering

Resten av dagen innehöll bland annat en presentation av Näshulta, som vann pris för årets landsbygdsgrupp förra året, och hur de nu jobbar för att skapa 65 nya arbetstillfällen på orten.

Därpå följde en workshop i Näshultagården, en modern sporthall som Näshulta-

borna själva byggde efter att kommunen dömt ut den gamla sporthallen. Ämnena som diskuterades var exempelvis hur vi kan locka fler unga till landsbygden, föreningslivets betydelse samt hur vi utvecklar försörjningsmilien.

Dagen avslutades med en reflektion och summering på temat – Var är Sörmlands landsbygder 2030? ■

Årets pristagare

Årets Landsbygdsgrupp:

Lagnö Bo

Årets eldsjäl på landsbygden: Jan

Persson Kilenkryset

Årets serviceinsats på landsbygden:

Kiladalens Utveckling AB

Jan Persson

Stöd att söka!

Ersättning för att röja betesmark

Nu finns det ersättning att söka för att röja betesmark som är igenvuxen. Røjningen ska gynna natur- och kulturvärden. Du kan bara få ersättning för mark som inte redan ingår i någon miljöersättning.

Text och foto: Helena Larsson

Det är nu möjligt att söka ersättning för så kallad engångsrøjning i länet. Ersättningen riktar sig till dig som har betesmark som vuxit igen några år och behöver röjas för att uppfylla kriterierna för miljöersättningen. Du kan få 5 000 kronor per hektar för engångsrøjning.

Marken ska:

- > tidigare vara brukad som betesmark eller slätteräng
- > inte ingå i ett pågående åtagande för miljöersättningen för betesmarker och slätterängar
- > vara så igenvuxen att den inte kan ingå i miljöersättningen för betesmarker och slätterängar
- > vara så igenvuxen att det behövs en planerad røjning för att öka de natur- och kulturvärden som är kopplade till marken.

- > Røjningen ska inte vara så omfattande att det behövs flera år för att göra arbetet och för gräs och örter att börja växa på marken. Har du en sådan mark kan du istället söka femårig miljöersättning för restaurering.

Ansökan

Ansökan görs i e-tjänst på Jordbruksverkets webbplats. I ansökan kommer du bland annat att behöva besvara de här frågorna:

- > vad du ska göra och varför
- > hur du ska genomföra engångsrøjningen och vad du har för tidsplan
- > vilket jordbruksblock du ska göra engångsrøjningen på eller vid
- > hur stort område du söker för, angett i hektar
- > om du ska beta marken, vilken tillgång på djur du har eller kommer att ha när røjningen är klar

- > om du kommer att söka en miljöersättning för betesmarker och slätterängar och vilken markklass du kommer att söka.

Först gör du ansökan i e-tjänsten. När ansökan kommit in bedömer länsstyrelsen den och om det behövs så gör vi ett fältbesök. Efter det får du ett beslut. Om du beviljas ersättning är det nu dags att genomföra røjningen. När røjningen är klar behöver du ansöka om utbetalning. ■

Vid frågor, kontakta:

Helena Söderlund, 010-223 42 75, helena.soderlund@lansstyrelsen.se

Malin Almquist, 010-223 43 66, malin.almquist@lansstyrelsen.se

Helena Larsson, 010-223 42 65, helena.larsson@lansstyrelsen.se

Stöd att söka!

Vill du bygga extra lagring för gödsel?

Det finns ersättning kvar att söka inom landsbygdsprogrammets åtgärd Investeringssöd för att minska utsläpp av växthusgaser och ammoniak inom jordbruks- och trädgårdsföretag.

Det är inte enbart gödselbrunnar som kan få stöd, även åtgärder som till exempel rening av frånluft från stallar, täckning av lagerbehållare för flytgödsel, urin och rötrest. Andra insatser som kan få stöd är surgörning av flytgödsel, teknik för nedmyllning av stallgödsel eller rötning av stallgödsel till biogas.

Stödnivån är 40 procent av stödberättigade kostnader och högsta stödbelopp är 1 000 000 kronor per stödmottagare. ■

Läs mer och ansök på Jordbruksverkets webbplats: **Stöd/Stöd i landsbygdsprogrammet/Investeringar/Jordbruk, trädgård och rennärning**

Vattenveckan 2019

Under Vattenveckan, 30 augusti till 8 september, samlades länet kring en av våra största miljöfrågor - för att vatten är mer än bara vatten. Här är några av de insatser som informerades om under veckan:

Text och foto: Klas Fredriksson

Conny Pettersson, lantbrukare på Danbyholm presenterade sin gård samt vilka vattenförbättrande åtgärder som gjorts på fastigheten. Han har aktivt arbetat med gårdens miljöarbete genom att vara medlem i Greppa Näringen under många år. Gården har brukats plöjningsfritt under cirka 20 år och de har även fokuserat på att förbättra diken och dräneringen av åkermarken för att öka lönsamheten och minska växtnärläckaget.

Nyköpingsåarnas Vattenvårdsförbund har genomfört provtagningar i sjön Yngaren som

har mycket växtnäring bundet i sjöns botten-slam. De studerar sedan effekterna genom att göra mätningar på olika djup för att förstå hur övergödningen påverkar ekosystemen i sjön.

LEVA, "Lokalt engagemang för vatten" är en nationell satsning. I Södermanland leds arbetet av Vattenvårdsförbundets lokala åtgärds-samordnare som har etablerat kontakt med flera markägare och lantbrukare i Björkviksområdet. Flera våtmarksprojekt, samt andra planerade åtgärder för att förhindra växtnärläckage från jordbruket, är nu på gång. ■

Greppa Näringen: Kostnadsfri rådgivning som både du och miljön tjänar på!

Läs mer på webbsidan greppa.nu

- Hur du blir medlem i Greppa Näringen och vilken rådgivning som erbjuds.
- Du kan också använda dig av våra webbtjänster. Bland annat kan du göra en egen växtnärläckagebalans. Eller värdera din stallgödsel med vår stallgödselkalkyl.
- Här kan du beställa broschyrer och trycksaker från Greppa Näringen helt utan kostnad.

Lasse Skoog från Naturskyddsföreningen i Katrineholm visade bottendjur och växter från Yngaren.

Åtgärds-samordnare Jenny Jochnick från Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund och landshövding Liselott Hagberg.

Tips!

Det ordnas studiecirklar om förvaltning och underhåll av enskilda samt samfällda diken för lantbrukare genom Studieförbundet Vuxenskolan.

Intresseanmälan: www.sv.se/vatten

Granbarkborre i skyddade områden

De senaste somrarna har varit torra eller mycket torra i stora delar av Sverige och så även i Södermanland. Många träd mår dåligt av torkan, och granar som är stressade är extra mottagliga för angrepp från granbarkborre. Längre värmeperioder har även inneburit att granbarkborren har kunnat svärma fler gånger än normalt varför de ökat i antal.

Länsstyrelsens åtgärder

Skötsel och åtgärder i naturreservat ska ske enligt reglerna i reservatens beslut och skötselplaner. Dessa regler är anpassade utifrån vilka naturvärden som finns i just det området och därför så skiljer sig reglerna åt i olika reservat. Länsstyrelsen i Södermanland kommer i första hand att prioritera åtgärder i reservat som har stora angrepp och höga naturvärden kopplade till gran. Detta för att i möjligaste mån förhindra att höga naturvärden går förlorade. Länsstyrelsen har ett samarbete med Skogsstyrelsen, som utfört inventeringar i ett antal områden.

Skogar i skyddade områden har många gånger en större motståndskraft mot granbarkborre jämfört med brukade skogar. Genom att träd i flera generationer har fått dö i skogen och fått vara kvar så finns det en bredare och rikare fauna av naturliga fiender som kan bromsa angreppen mer

FOTO: JENS JOHANNESSON

effektivt än vad vi människor kan göra. Att låta naturens dynamik ha sin gång kan därmed i flera fall vara den mest effektiva lösningen. Om länsstyrelsen beslutar att en åtgärd ska genomföras finns flera olika metoder. Exempel på åtgärder kan vara "sök och plock"-insats, utsättning av feromonfällor eller användning av fångstvirke.

Åtgärder i Södermanland

Vilka åtgärder som länsstyrelsen kommer att genomföra i Södermanland kommer att beslutas från fall till fall beroende på områdets förutsättningar, naturvärden, storlek på angrepp och vilka regler som gäller.

Vill du veta mer?

Besök länsstyrelsens, Skogsstyrelsens samt Naturvårdsverkets webblatser.

Kontakt

Karl-Joel Sundholm, reservatsförvaltare, karl-joel.sundholm@lansstyrelsen.se, 010-223 43 15

Erik Hjortsberg, enhetschef Naturvårdsenheten, erik.hjortsberg@lansstyrelsen.se, 010-223 42 94

Kontakta förvaltaren

Markägare som har skog i anslutning till och/eller i ett naturreservat och har frågor angående angrepp av granbarkborre som finns i naturreservatet ska vända sig till den som förvaltar området. I Södermanland är det i de flesta fall länsstyrelsen som är förvaltare, men i vissa områden så står respektive kommun för förvaltarskapet. Välkommen att kontakta länsstyrelsen så hjälper vi dig vidare till rätt kontaktperson. ■

Naturvårdsenheten
Länsstyrelsen i Södermanlands län

Länsstyrelsen upphandlar arbeten med skogsmaskiner

Under 2020 kommer Länsstyrelsen att upphandla entreprenörer för arbete med skogsmaskiner så som skördare, skotare, kombi, bandgående och markskonande maskiner. Vi kommer skriva avtal med flera firmor som kan hjälpa oss i skötseln av länets naturreservat. Det kan handla om att ta ut gran från tall- och lövskogar, fälla och kapa träd för att skapa död ved eller restaurera igenväxta betesmarker med mera. För varje enskild åtgärd kommer en leverantör att anlitas. För att vara aktuell i upphandlingen betyder det att ditt företag ska ha både skördare och skotare i maskinparken, eller alternativt en kombimaskin.

Omfattningen av arbetet varierar år från år, men ett beräknat värde för tjänsterna ligger på ungefär 1–2 miljoner per år. Vi räknar med att avtalet kommer löpa i två år med möjlighet till förlängning i ytterligare två år. Om ni är intresserade av att vara med i upphandlingen kan ni redan nu skicka in en intresseanmälan. När det är dags för upphandlingen hör vi av oss och skickar de underlag som ni behöver för att kunna lämna ett anbud. ■

FOTO: KARL-JOHAN SUNDHOLM

Intresserad?

Kontakta **Martin Lindqvist**, naturreservatsförvaltare, 010-223 43 04, martin.lindqvist@lansstyrelsen.se

HUR FÖRBÄTTRAR VI VÅRA VATTEN?

Vatten är en av våra viktigaste resurser som vi tillsammans måste värna om. Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) är framtaget för att främja lokala initiativ till att förbättra vattenmiljön. I Södermanland har åtgärder för att minska näringsläckaget från jordbruket pågått sen LOVA-stödet infördes 2009.

Text: Cinthia Tiberi Ljungqvist | Foto: Jan-Olof Skantz

Övergödning är ett av de allvarligaste problemen i våra vattenmiljöer och orsakas av näringsläckage från bland annat jordbruksområden och dåligt renade avlopp. Näringsstillförseln bidrar till algbloomning och syrefria bottenar som försämrar livsmiljön för vattenlevande organismer och minskar den biologiska mångfalden. Övergödningen kan även försämra friluftslivet genom kraftiga algbloomningar och igenväxta sjöar och vikar.

Nödvändigt att minska näringsläckaget
För att vända trenden med övergödning behöver orsaken till problemet motverkas.

Att restaurera vattenmiljöer och återskapa deras naturliga funktioner är en viktig del i detta arbete, men även att med olika åtgärder finna sätt att fånga upp och återcirkulera näringsämnen. Ofta kan en kombination av åtgärder behövas för att uppnå effektiva resultat.

Våtmarker och bevattningsdammar
Med klimatförändringarna som kommer och en opålitlig vattentillgång som följd blir möjligheten att uppehålla vatten i landskapet allt mer viktigt. En kombination av bevattningsdamm och våtmark som är rätt konstruerad kan främja både biologisk

mångfald, vara en fälla för näringsämnen och buffra vattentillgången för lantbruket.

Hästgårdar

Hästgårdar som är dåligt planerade kan även vara en källa till näringsläckage. Genom att dränera hårt nyttjade hagor och leda vattnet till fosfordammar där näringen kan fångas upp, eller att förbättra hantering av gödsel så kan läckaget av näringsämnen från hästgårdar minska. Enklare lösningar som att mocka hagarna eller strategisk placering av utfodring är andra exempel på åtgärder. ■

LOVA-stödet

- > Sista ansökningsdag 31 januari 2020.
- > Upp till 90% för åtgärder mot övergödning
- > Kan sökas av kommuner och ideella sammanslutningar (ej vinstdrivande verksamhet).
- > Kan krävas tillstånd enligt 11 kap miljöbalken.
- > Stöd ges inte till redan påbörjade åtgärder.
- > Stöd ges ej till åtgärd som följer av skyldighet i lag eller annan författning.

Mer information om lokala vattenvårdsprojekt finns att tillgå hos ansvarig LOVA-handläggare eller besök Länsstyrelsens webbplats.
Cinthia Tiberi Ljungqvist, 010-223 42 70,
cinthia.tiberi.ljungqvist@lansstyrelsen.se

VILDSVIN: EN STOR UTMANING

På många håll i länet har vildsvinen blivit en stor utmaning för framförallt lantbrukarna. Trots att avskjutningen ökar så ökar vildsvinsstammen.

Text: Pia Martikainen, Länsstyrelsen i Östergötlands län | Foto: Leif Ragnarsson och Elin Uppsäll

Problemen uppstår i områden där vildsvinen bök upp nysådda grödor, vallar och betesmarker eller betar av stråsäden i mjölkmodnadsstadiet. Det orsakar stora skördebortfall med ekonomiska förluster som följd för den enskilde. Även natur- och kulturvärden skadas av vildsvinens bök vilket kan få till följd att miljöersättningarna sänks.

Vad finns det för åtgärder man kan göra för att minska risken för skador?

Den enklaste lösningen borde vara att skjuta fler än som föds för att minska stammen. Men vildsvinet är en förhållandevis svårjagad art som kräver mycket resurser och tid främst under sena kvällar och nätter

Vildsvinet är en förhållandevis svårjagad art som kräver mycket resurser och tid främst under sena kvällar och nätter vilket de flesta jägare och lantbrukare har begränsat med.

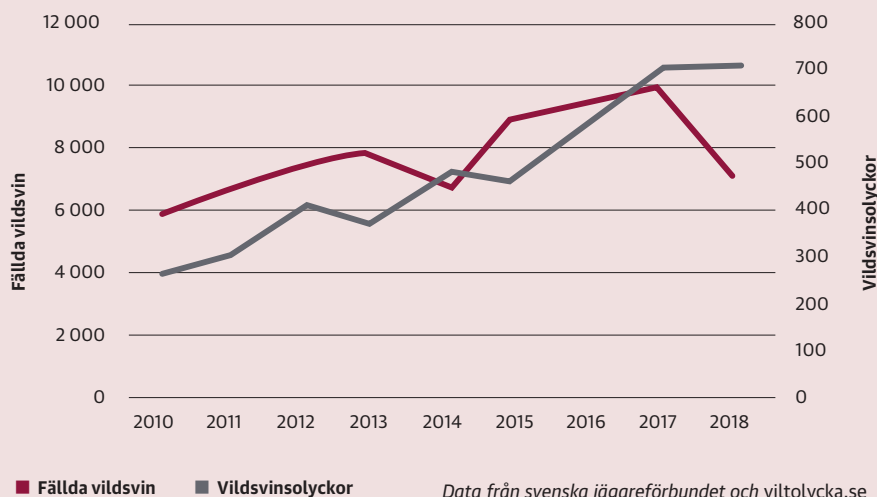
vilket de flesta jägare och lantbrukare har begränsat med. Eftersöksekipage ska finnas tillgängliga under samma tider, djuret ska tas om hand och är den egna frysen full ska vildsvinet köras till en vilthanteringsanläggning. I samma takt som vildsvinen har ökat har också utbudet av vildsvinskött ökat. Däremot har efterfrågan inte hunnit med i samma takt vilket leder till att priset för vildsvinsköttet är lägre än för

andra klövvilt. Troligen ska även personen som jagat under natten, upp nästa dag till sitt vanliga heltidsjobb. Allt detta kan resultera i att den som jagar tillslut inte orkar sitta natt ut och natt in för att vaka eller patrullera av markerna för att skjuta eller skrämja bort vildsvinen.

Med andra ord så stöter den lösningen på många problem som jägare och lantbrukare kan ha svårt att hantera.

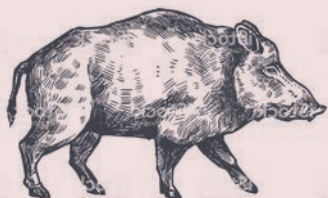
Vildsvinen i Södermanland

I dagsläget är det svårt att göra en bra uppskattning av hur stor vildsvinsstammen är i länet. Svenska Jägareförbundet samlar varje år in avskjutningsstatistik från länets samtliga jaktkretsar. Trenden över fällda vildsvin som Svenska Jägareförbundet fått in de senaste åtta åren följer antalet vildsvinsolyckor i trafiken under samma tidsperiod ganska väl, vilket tyder på att stammen ökar.

Genom samverkan mellan markägare, lantbrukare och jägare kan effekterna av olika åtgärder öka.

Vildsvin / *Sus Scrofa*

Ett fullvuxet djur blir omkring 1 meter i mankhöjd och cirka 1,5 meter lång. Galten kan väga uppemot 200 kg och är således större än suggan som väger cirka 90-120 kg som fullvuxet.

Deras avkomma kultingen föds randig, övergår i rödbrun/brun vid 3-4 månaders ålder och till vuxenfärgen gråbrun/svart vid ungefär 1 år då den väger cirka 60 kg. Suggan paras oftast i augusti-oktober men kan brunsta året om. Hon är dräktig i omkring 115 dagar och föder oftast bara en kull om året. En sugga kan få 3-8 kultingar.

Ett vuxet djur äter kring 4 kg föda per dygn och kultingarna ungefär 2 kg per dygn. Födan är till större delen vegetabilisk i form av rötter, frön, nötter och gröna blad men de äter även animalisk föda som daggmaskar, larver och puppor.

Finns det tillgång och möjlighet äter de även smågnagare, småvilt, ägg och fågelungar. De äter även kadaver och slaktavfall om det finns. Det är vildsvinens födosök som orsakar de flesta skadorna men det uppstår även skador i skogen där djuren både bökar upp nyplanteringar och skador på träd och rötter när djuren skrubbar sig mot dem.

Vad finns det för andra alternativ än vanlig jakt?

Samverkan mellan markägare-lantbrukare-jägare-jaktlag

Det effektivaste för att minska skadorna orsakade av vildsvin är en kombination av flera åtgärder över större områden. Genom samverkan mellan markägare, lantbrukare och jägare kan effekterna av olika åtgärder öka. Under samarbeten som dessa kan information och kunskap delas, gemensamma riktlinjer tas fram och konflikter mellan olika intressenter minskas. Samverkan kan röra riktlinjer för utfodring av vilt och åtling, stängsling, gemensamma jakter över större områden och samarbete under perioder då grödorna är som mest attraktiva för vildsvinen.

På flera håll har det blivit vanligare med färre jakter men då över större områden med fler deltagare med ett högre jaktligt resultat som följd. I kombination med riktade skyddsjakter på fälten och lugn och ro i skogen under större delen av tiden så kan problemen orsakade av vildsvin på fälten minskas. Det är bra att ha ett eller flera flyttbara jaktorn som kan placeras i anslutning till det som ska skyddas och som kan användas vid olika vindriktningar för att lättare komma åt att skjuta och på så sätt även skrämman resten av flocken.

Åtel

En åtel är till för att locka fram djuren så de blir åtkomliga för jägaren. Att jaga vid en åtel är nog den mest effektiva lösningen många gånger. Dels är det lättare att välja ut rätt djur att skjuta och säkerheten blir bättre. Tänk på placeringen av åteln. Ställ inte åteln

på betesmark eller på mark nära grödor som ska skyddas. Tänk på hur du placerar din åtel i förhållande till din grannes åtlar så att det inte uppstår viltpassager över känslig mark när grisarna går mellan åtlarna.

Stängsling och röjning

Den effektivaste enskilda åtgärden för att minska skadorna av vildsvin inom ett begränsat område är att använda elstängsel. Stängslet bör bestå av tre eltrådar där första tråden placeras 12-15 cm ovan mark, den andra drygt 30 cm ovan mark och sista på cirka 60 cm höjd. Problemet med stängsling är att det enbart skyddar det inhägnade området och det kräver ett visst arbete med att hålla tråden fri från vegetation.

För att elstängsel ska vara effektivt måste elen vara på året runt! Stängsling utan el, till exempel färnät med tätare maskor nertill och en lågt sittande taggråd på utsidan, kan vara ett alternativ för särskilt skadedrabbade marker där man vill skydda de höga naturvärdena.

Röjning av täta buskage och skogsplanteringar i anslutning till betesmarken kan göra att vildsvinen inte lika gärna går ut på åkern eller betesmarken när det blir öppnare brynmiljö runt betesmarken. Flerskiktade bryn i sin tur gynnar många andra arter.

Skrämnel

För att minska risken för skador i växande gröda kan man försöka skrämman bort vildsvinen från markerna med olika metoder. Dels genom att ofta gå över markerna med eller utan hund, fågelskrämmor eller gasolkanoner. På betesmark har en del märkt skillnad om de har en koskälla på en eller ett par kor. Det har minskat förekomsten av vildsvin på betet. Tillfälliga stängsel med lapptyg, det vill säga fladdrande band på stängslet, kan också vara ett alternativ.

Viltåker och utfodringsplats

Att anlägga en viltåker i en glänta i skogen långt från grödor som ska skyddas kan vara

Ur Jordabalken 9 kap. 34a§

”Om markägaren har förbehållit sig jakträtten är han skyldig att ersätta arrendatorn för förluster på grund av viltskador på arrendestället eller på arrendatorns egendom. Det gäller dock inte om markägaren visar att skadan inte har kunnat förhindras trots rimliga ansträngningar från hans sida. Det måste också ha funnits en verklig möjlighet att förhindra eller begränsa skadan.”

en bra idé. Det ger även pollinerare föda. Viltkärnen kan även locka andra klövvilt och skadar då inte växande grödor. Utfodringen bör endast ske för att locka bort djuren från grödorna man vill skydda. För att en viltåker eller en utfodringsplats ska fungera för att locka bort djuren från attraktiva grödor så sker ingen jakt här utan djuren är fredade på foderplatsen och i dess närhet.

Fällfångst

På marknaden finns några olika typer av fällor som är godkända för att användas till vildsvin. Det kan vara effektivt om man vill minska på populationen. Fällan ska placeras där de ofta uppehåller sig och man ska under ett par veckor mata in dem i fällan innan man låter den slå igen. Fällan ska inte placeras vid grödan man vill skydda

Krav på fångstredskap för vildsvin:

1. Ska utrustas med larmanordning
2. Får endast betas med oförädlad vegetabiliskt foder
3. Ska ställas in så att ingångsöppningen som mest är 55 cm hög

eftersom man vill locka dem till fällan. Fällan kan vara ett bra komplement till de andra metoderna men tänk på att följa lagstiftningen runt fällfångst. Bland annat får fångstredskap som inte dödar endast användas mellan 1 augusti och 15 april. Det finns även specifika krav för just vildsvin, se faktaruta.

Skydds jakt

Sätt in skydds jakt tidigt. Så snart man ser de första spåren eller skadorna försöker man påbörja skyddsjakten. Placera flera torn runt skiftet som ska skyddas. Detta för att ha fler alternativ beroende på vindriktning. Røj skjutgator i grödan, ha kantzoner med mera. Man kan även ställa en eller två ensilage eller halmbalar på flera platser vid skiftesgränserna för att lättare kunna smyga sig fram osedd och kunna ta stöd mot balarna för säkra skott.

Att upplåta skyddsjakten till jordbruksarrendatorn kan vara en bra ansvarslösning för både markägaren och arrendatorn. Om det är markägaren och inte arrendatorn som har jakträtten på marken, så har markägaren skyldighet att försöka hindra att skador uppkommer på jordbruksgrödorna. ■

Fältvandring:

Förebyggande av viltskador

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling; Europa investerar i landsbygdsområden

Som en del i arbetet att minska övergödning och nå de regionala miljömålen har VäxtRåd, på uppdrag av Greppa Näringen, anordnat föreläsningar och fältbesök på Svenska Jägareförbundets visningsgård Tuvekärr i Flens kommun.

Text: Viktor Tylstedt | Foto: Länsstyrelsen i Södermanlands län

Jordbruket är idag en av de största källorna till övergödning av sjöar, hav och vattendrag. Ungefär hälften av kväve- och fosfortillförseln från land till vatten beräknas härstamma från den svenska åkermarken och rester av växtskyddsmedel påträffas i vattendragen. Åtgärder inom jordbruksproduktionen framhålls som mycket viktiga för att Sverige ska kunna leva upp till internationella krav och åtaganden.

Som en del i arbetet med det regionala miljömålet *Ingen övergödning* har VäxtRåd, på uppdrag av Greppa näringen, organiserat två fältvandringar. Temat var viltskador och dess konsekvenser för övergödning och odlingsekonomi samt praktiska råd om åtgärder för att förebygga viltskador och öka den biologiska mångfalden. Fältvandringarna ägde rum på en av Svenska Jägareförbundets visningsgårdar Tuvekärr och hölls av VäxtRåds

agrotekniker William Hellsten, tillsammans med Dan Persson som representant för Svenska Jägareförbundet. Vandringarna utgjordes av två delar. En teoretisk del där William och Dan berättade om bland annat lönsamma grödval, val av växter till viltåkrar, odlingstekniska knep, skrämseleutrustning, bra samarbetsformer för samverkan med andra markägare och arrendatorer samt mycket mer. Den andra delen fick deltagarna besöka olika delar av fastigheten för att beskåda åtgärder som vidtagits för att förebygga viltskador och gynna fältvilt och biologisk mångfald. Åtgärder som presenterades var skapandet av kantzoner med särskilt begärliga grödor, avledande utfodring och fredade viltåkrar. I kombination med dessa åtgärder bedrivs intensiv skydds jakt efter vildsvin i grödorna när de är som mest begärliga. ■

Greppa Näringen

Projektet Greppa Näringen är ett samarbete mellan Länsstyrelserna, LRF i Region Mitt och Jordbruksverket. Projektet har som idé att öka lantbrukarens kunskaper om jordbrukets miljöpåverkan genom kompetensutveckling. Med studieresor, fältvandringar i demo-odlingar, informationsutskick och andra gruppaktiviteter ska projektet bidra till att minska jordbrukets miljöpåverkan och förbättra lönsamheten i lantbruksföretagen. Greppa Näringen ska utgöra ett stöd för lantbrukare för att på frivillig väg uppfylla samhällets miljökrav på ett kostnads- och produktionseffektivt sätt. Greppa Näringens nytta för samhället handlar i första hand om arbete med de regionala miljömålen, särskilt Ingen övergödning, Giftfri miljö och Begränsad klimatpåverkan.

Miljömål:

Ingen övergödning

Tillförsel av näringsämnen till mark och vatten från jordbruket ska inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa, den biologiska mångfalden eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

Viltanpassat jordbruk

Länsstyrelsen i Södermanland är en av aktörerna som verkar för att nå miljömålet *Ett rikt odlingslandskap*. Exempelvis genom att organisera kompetensutveckling och rådgivning samt genom att betala ut jordbrukarstöd.

Text: Josefin Linusson och Dan Persson, Jaktvårdskonsulent Svenska jägareförbundet | Foto: Pixabay

Jordbrukslandskap i förändring

Vårt fältvilt har fört en tynande tillvaro sedan jordbrukslandskapet började förändras i mitten av förra seklet. Mindre fält slogs ihop till stora, diken täcktes och större jordbruksmaskiner kunde effektivt hantera stora ytor på kortare tid. Kantzoner försvann med skydd i form av lågväxande buskar, biotoper för häckning, kycklingar och vinterskydd.

Med relativt små insatser kan biologiskt mångfald återskapas i ekologiska fokusbiotoper mot diken, vid brukshinder, skogskanter och åkerdelningar.

Rapphöna

småfåglar och övrigt fältvilt. Du får ett jordbrukslandskap med den biologiska mångfalden i balans. Om det finns raphöhns i området är den biologiska mångfalden i området bra.

Allt fältvilt gynnas av raphöhnsens fem viktigaste behov: Häckningsbiotop, kycklingbiotop, vinterbiotop, utfodring och predatorkontroll.

Ekologiska fokusarealer

Inom vissa delar av Sverige finns, som ett av villkoren för en lantbrukare att erhålla förgröningsstödet, så kallade ekologiska fokusarealer. Detta villkor gäller för de som har mer än

15 ha åkermark. Ekologiska fokusarealer innebär att areal avsätts för att gynna den biologiska mångfalden.

Exempel på ekologiska fokusarealer som kan göras för att gynna fältviltet och insekter kan vara att lämna obrukade fältkanter som kan sås in med exempelvis en fröblandning som innehåller blommande örter. Ett annat alternativ kan vara att ha en blommande eller bevuxen träda istället för en svartträda. Dessa åtgärder gynnar pollinerare och andra nyttodjur samt bidrar till bra levnadsmiljö för fältvilt.

Att lämna obrukade fältkanter kan även fungera som en avledande åtgärd och betesbuffert för att minska klövviltets bete på den insådda huvudgrödan. Både obrukade fältkanter och trädor har fördelaktiga omräkningsfaktorer för att kunna uppfylla kraven för förgröningsstöd och är samtidigt gynnsamma för fältviltet och insekter. Se inforutan till höger om förgröningsstöd och omräkningsfaktorer. ■

Förgröningsstöd

Förgröningsstödet är till för att främja den biologiska mångfalden och att minska det europeiska jordbrukets klimatpåverkan. Du som söker gårdsstöd söker automatiskt även förgröningsstöd.

Det är olika villkor som gäller, beroende på var i landet du har din jordbruksmark och hur mycket åkermark du har. Du behöver följa villkoren för att få fullt stöd

- > Du kan behöva ha ekologiska fokusarealer
- > Du ska minst 2 eller 3 grödor på din åkermark
- > Bevara betesmarker och slåtterängar i Natura 2000-områden

Omräkningsfaktorer

De ekologiska fokusarealerna har olika omräkningsfaktorer som du ska multiplicera med för att få fram hur stor areal de räknas som.

Exempel

Blommande träda är mark i träda som såtts med pollen- och nektarrika växter som är attraktiva för pollinerare, andra nyttodjur och fjärilar. Växterna som sås måste finnas på vår lista över godkända växter. De godkända växterna måste vara dominerande på arealen när de är etablerade men får sås i blandning med andra växter, till exempel gräs. Växterna är etablerade när de har kommit upp så att det går att se vad det är. Växterna ska vara etablerade senast den 15 juli.

Växterna får inte sås med avsikt för produktion. Marken ska hållas i träda till och med den 15 augusti. Du får inte använda växtskyddsmedel på trädan under perioden 1 januari-15 augusti. Blommande träda har omräkningsfaktor 1,5. Det betyder att 1 hektar blommande träda räknas som 1,5 hektar ekologisk fokusareal.

Fältvilt

Samlad benämning för de jaktbara viltarter som finns i syd- och mellansvenska jordbruksregionerna, såsom fasan, rapphöna och fälthare.

Miljömål:

Ett rikt odlingslandskap

Odlingslandskapets och jordbrukarens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

Svenska Jägareförbundet

Alla hundar ska märkas och registreras

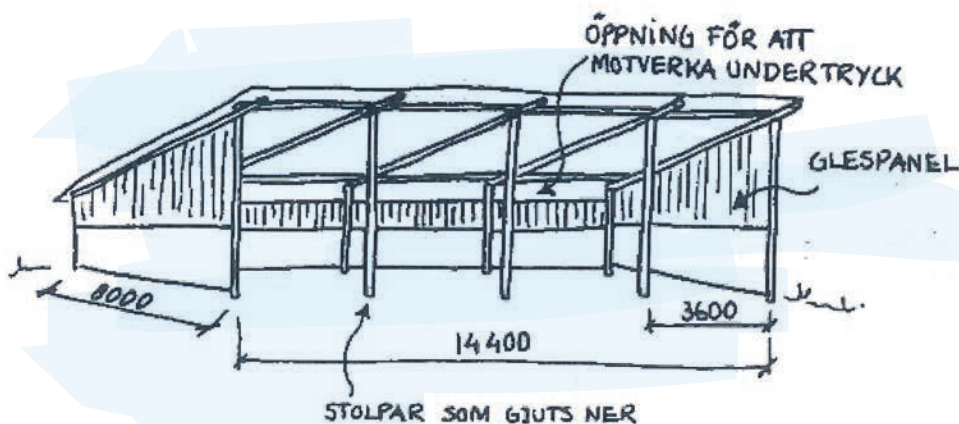
Enligt lagen om märkning och registrering av hundar ansvarar du som äger en hund för att den är märkt och registrerad på dig. Detta gäller alla hundar oavsett ras eller blandras. Hunden ska vara märkt med chip eller tatuering.

Hundens chip- eller tatueringnummer ska sedan tillsammans med uppgifterna om hundens ägare registreras i det Centrala hundregistret hos Jordbruksverket. Vid byte av ägare ska ändringar göras i systemet så att hunden står registrerad på den nya ägaren. Jordbruksverket har ansvar för hundregistret och vid behov söker länsstyrelsen, Polismyndigheten, Tullverket och kommunerna i systemet för att få fram uppgifter om ägare till hundar som upphittats eller som har orsakat en skada eller olycka. Tänk på att även om du registrerat din hund hos Svenska kennelklubben (SKK) så måste du ändå registrera dig och din hund i Jordbruksverkets hundregister. ■

Elin Ehrén, elin.ehren@lansstyrelsen.se

Märk din hund

För mer information om hur du märker och registrerar din hund se Jordbruksverkets webbplats, jordbruksverket.se/hundregistret.

När infaller krav på ligghall för utegångsdjur?

Det finns ingen exakt tidpunkt för när ligghall krävs för utegångsdjur. Det spelar heller ingen roll om du tillskottsutfodrar djuren eller inte. Den svenska djurskyddslagstiftningen anger att djuren ska ha tillgång till ligghall med en ren och torr bädd under den kalla årstiden.

Text: Monica Ängehult | Bild: Länsstyrelsen i Södermanlands län

När den kalla årstiden, definierad som att dygnsmedeltemperaturen är under fem plusgrader, infaller i vår del av Sverige olika från år till år. Normalt infaller den under den andra hälften av oktober månad. Den kan dock infalla tidigare eller senare. Om det har varit kallt ett tag och sedan blir varmare till exempel i december eller januari så anses det ändå som att den är den kalla årstiden och därmed inte lagligt att djuren utomhus utan tillgång till ligghall. I en ligghall ska det alltid finnas en ren och torr bädd. Tänk på att ligghallar som rymmer mer än 40 nötkreatur, 40 tackor eller 10 hästar kan behöva förprövas av länsstyrelsen.

EU:s djurskyddslagstiftning som ligger till grund för bland annat tvärvillkoren anger att djuren ska under den kalla årstiden ha

tillgång till en väderskyddad plats där det finns en ren och torr bädd.

I EU:s djurskyddslagstiftning sägs ingenting om att väderskyddet ska bestå av en byggnad. Det kan till exempel bestå av en tät skog, men det ska finnas en ren och torr bädd. Tidpunkten för EU:s ”den kalla årstiden” är samma som för den svenska.

Om du uppfyllt EU:s djurskyddslagstiftning kan du inte få avdrag på eventuella EU-stöd vid en kontroll. Du kan däremot komma att bli förelagd enligt svensk djurskyddslagstiftning att se till djuren har en ligghall.

Om du inte vill riskera att bryta mot någon djurskyddslagstiftning så gäller det att djuren från slutet av oktober bör ha tillgång till ligghall med en ren och torr bädd. ■

Behörighetskurser 2020

Grundkurs: Jordbruk

Kemiska växtskyddsmedel inom jordbruket

Kursen är 4 dagar och tar upp sprutning med vanlig lantbruks-spruta. Ger utomhusbehörighet för bekämpningsmedel klass 1L och 2L.

Örebro län, Scandic Örebro väst och Kvinnerstaskolan
4-5 och 11-12 februari
Kontakta Tobias Kindvall, 010-224 84 42 för mer information.

Södermanlands län, Öknaskolan, Tystberga
24-25 mars och 1-2 april
Kontakta Malin Almquist, 010-223 43 66 för mer information.

Västmanlands län, Västerås och Ösby naturbruksgymnasium
Februari
Kontakta Gunnel Wikander, 010-224 93 74 för mer information.

Östergötlands län, Linköping
4, 6 och 9-10 mars
Kontakta Kristina Grill, 010-223 55 06 för mer information.

Grundkurs: Betning

Skåne län, Torrlösa
20-21 januari
Kontakta Annika Lindmark, 010-224 13 44 för mer information.

Grundkurs: Trädgård/grönytor

Kemiska växtskyddsmedel inom trädgård/park/kommun/golf

Västmanlands län, Västerås och Ösby naturbruksgymnasium
29-30 januari och 3-4 februari
Kontakta Gunnel Wikander, 010-224 93 74 för mer information.

Grundkurs växthus

Kemiska växtskyddsmedel i och omkring växthus

Västmanlands län, Västerås och Ösby naturbruksgymnasium
29-31 januari och 4 februari
Kontakta Gunnel Wikander, 010-224 93 74 för mer information.

FOTO: ISTOCK

Behöver du förnya din behörighet?

Vidareutbildning med inriktning jordbruk i Södermanlands län under 2020 blir den 27 februari i Nyköping och den 26 mars i Eskilstuna

Anmälan: Logga in med ditt bank-id på <https://utbildning.jordbruksverket.se>

Om din behörighet går ut 2020-05-31 och du i januari ännu inte fått någon kallelse bör du kontakta länsstyrelsen så fort som möjligt.

Smakrik och blomstrande besöksnäring

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Under namnet "Smakrik och blomstrande besöksnäring" ordnar vi kurser, företagsbesök och rådgivning för besöksföretag på landsbygden

i Stockholms, Uppsala, Västmanlands, Örebro och Södermanlands län. Du som har ett boende, servering, gårdsbutik eller annan besöksverksamhet på landsbygden är välkommen på aktiviteterna.

Prenumerera på vårt nyhetsbrev så du inte missar våra aktiviteter.

Kurser, företagsbesök och paketerad rådgivning våren -20

Vecka 6 Rådgivning och kurs Inred din Gårdsbutik eller Gårdscafé med DEKKO Annica Bergman, rådgivare för Smakrik och blomstrande besöksnäring, preliminärt Herresta Lada, Odensala.

6 maj Företagsbesök Sågarbo Herrgård, Tierp, tema paketering och samarbete till en utlandsmarknad och vård av äldre byggnader.

Företagsbesök, tema trädgård -kulturväxter, digitalmarknadsföring, tillgänglighet med mera.

Kurser i historisk brödbakning, matlagning med mera.

Paketerad rådgivning i storytelling, med mera.

FOTO: CLICKCLICK.SE

Rådgivning för ett lönsammare besöksföretag

Inom satsningen har vi avtal med mycket kompetenta rådgivare. Du betalar endast 30% av kostnaden resten finansieras av Landsbygdsprogrammet.

Nu kan du som har ett besöksföretag på landsbygden i Södermanlands län få rådgivning anpassat för just ditt företag inom följande ämnesområden:

- > Trädgårdsvård – Att bevara och utveckla en historisk trädgård
- > Trädgårdsdesign – Med trädgården som skyltfönster
- > Matlagning – Höj matupplevelsen
- > Marknadsföring på webben och i sociala medier
- > Att bygga försäljningen kring en historia – Storytelling
- > Sälj mer i din gårdsbutik
- > Tillgänglig besöksverksamhet

Håll utkik i Länsstyrelsens kalender efter våra aktiviteter!

Läs mer om rådgivningen, företagsbesök och kurser på vår hemsida, här kan du ladda ner en broschyr om rådgivningen och prenumerera på vårt nyhetsbrev;

www.lansstyrelsen.se/smakrikbesoksnaering

Har du frågor?

Kontakta Kerstin Bjäresten Osmark,
kerstin.bjaresten.osmark@lansstyrelsen.se, 010-224 94 11

Kommersiell rådgivning till lanthandlare

FOTO: AGNETA WIKBLOM

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Nu kan du som lanthandlare

söka rådgivning inom nedanstående områden.

Rådgivningen kommer vara helt anpassad och fokusera

på det som just du som lanthandlare vill ha hjälp med.

Kostnad

Du som lanthandlare betalar 30 % av totalkostnaden medan projektet som medfinansierar står för 70 %.

Områden där du kan få rådgivning:

- > Inköp och distribution
- > Varuexponering
- > Utveckling och diversifiering
- > Företagsekonomiska analyser
- > Energieffektivisering
- > Nytt sätt för service

Har du frågor?

Kontakta Marcus Forss, 072-148 07 49,
marcus.forss@regionsormland.se

FOTO: UNSPLASH

Ekologiskt lantbruk eller trädgårdsföretag

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Driver du ekologiskt lantbruk/ eller trädgårdsföretag, eller är intresserad av att ställa om? Då kan du få kompetent hjälp av

våra rådgivare inom ekologisk odling och djurhållning. Vi organiserar även kurser och annan kompetensutveckling såsom fältvandringar, föredrag och studieresor.

För tillfället erbjuder vi rådgivning till produktionsinriktningarna:

- > Växtodling
- > Mjök
- > Nöt
- > Frukt och bär
- > Potatis och frilandsgroänsaker
- > Ägg och fjäderfä

För mer information om rådgivning eller kurser, se vår webbplats eller kontakta:

Jenny Askenfelt, 010-223 43 73
jenny.askenfelt@lansstyrelsen.se

Träffar för trädgårdsföretag!

Inom ramen för kompetensutveckling bjuder länsstyrelsen in till träffar inom ekologisk produktion. Syftet med träffarna är att ge dig som driver, eller vill driva, ekologiskt trädgårdsföretag möjligheten att utveckla ditt företag. Fokus på träffarna är insatser kopplade till företagets utveckling och inte odlingstekniska frågor.

Den 3:e december var temat Affärsutveckling och två tillfällen återstår. Du väljer själv antalet träffar du vill delta på - de är fristående från varandra. Håll utkik i kalendern för anmälan!

28 jan Logistik och försäljningskanaler, Åsa folkhögskola

25 feb Sociala medier och marknadsföring, Hälleforsnäs

Fokusträffar

Naturbeteskött

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Hur gynnar vi biologisk mångfald i naturbetesmarken samtidigt som kött av bra kvalitet produceras? Välkommen!

Program:

- > Ekonomi samt marknaden att sälja kött på
- > Certifiering av naturbeteskött
- > Naturbetesmarkernas natur och kulturvärden
- > Ålder och antal månader på betesmark med slaktdjuren
- > Att tänka på inför betessläpp
- > Utfodring och utvärdering efter betessäsongen
- > Gårdsbesök ingår

Träffar 2020

Träff 1 Tors 6/2, 9.30–15.30, Strängnäs

Träff 2 Ons 22/4, 9.30–15.30, Sparreholm

Träff 3 Ons 23/9, 9.30–15.30, Nyköping

Träff 4 Ons 11/11, 9.30–15.30, Strängnäs

Anmälan Senast 15 januari till 018-56 04 00 eller hskonsult@hushallningssallskapet.se. Max 25 deltagare. Först till kvarn gäller.

Kostnadsfri rådgivning på din gård

Funderar du över hur du ska ta hand om dina betesmarker och slätterängar? Vill du lära dig mer om de kulturmiljövärden som finns på din gård? Vill du veta hur du kan restaurera en naturbetesmark? Länsstyrelsen erbjuder enskild rådgivning för dig som är lantbrukare om skötsel av ängar, naturbetesmarker och andra natur- och kulturvärden knutna till odlingslandskapet. Rådgivningen är kostnadsfri och sker på din gård/arbetsplats. Du får en skriftlig dokumentation efter mötet som beskriver vad ni kom fram till kring skötselätgärder.

Välkommen att kontakta våra rådgivare!

- > Malin Almquist, 010-223 43 66, malin.almquist@lansstyrelsen.se
- > Helena Larsson, 010-223 43 45, helena.larsson@lansstyrelsen.se

Vill du prenumerera på vårt nyhetsbrev?

Anmäl dig här: www.lansstyrelsen.se/sodermanland/lantbruk-och-landsbygd/utveckling-av-landsbygd/competensutveckling/ekologisk-produktion.html

Julita gård: Destinationsutveckling pågår

Julita gård som ligger i västra Södermanland är ett levande storgods som visar hur en sörmländsk herrgård fungerade i början av 1900-talet.

Text: Eva Skyllberg, avdelningschef Julita gård | Foto: Peter Segemark, Stiftelsen Nordiska museet

Den siste privata ägaren, löjtnant Arthur Bäckström, donerade gården till Nordiska museet år 1941. Julita gård övergick då till att bli museum och är därigenom bevarad så som det såg ut kring år 1900. I gårdscentrum finns en välbevarad herrgårdsbyggnad men också ladugårdar, stall, gårdsmejeri, brandstation, tegelbruk, väderkvarn, en park, trädgårdar och annat som hörde till ett storgods vid förra sekelskiftet. Herrgårdens huvudbyggnad, Stora huset, bjuder på en tidsresa. Här är det som att gå in i ett hem från år 1900 där Arthur Bäckström, som bor där, bara tillfälligt har gått ut. Till och med hans rakhyvlar ligger kvar på hyllan i badrummet.

På området finns också lämningar efter ett medeltida kloster och två av herrgårdens byggnader härstammar från medeltiden. Där kan man gå ned i de medeltida källarvalven och känna historiens vingslag.

Julita gård - en unik plats

Donationen omfattade även godsets 2 200 hektar jordbruksmark och skog och cirka 360 byggnader, däribland ett trettiotal gårdar och torp. Många av dessa är mycket gamla och har höga kulturhistoriska värden. Det finns också ett rikt odlingslandskap med ett tidsdjup av tusen år historia. I kulturlandskapet finns fornlämningar och betesmarker med värdefull flora. Många byggnader och miljöer är gamla arbetsplatser såsom mejeriet, tegelbruket och snickeriet. Att sådana miljöer har bevarats till våra dagar är särskilt ovanligt. Det är således inte bara herrskapets historia som berättas på Julita gård utan det är berättelsen om alla de hundratals människor som bodde och arbetade på Julita gård och tillsammans skapade godset. Museet har förvaltat Julita gård sedan 1940-talet, vilket gör att landskap och byggnader ofta

är i ursprungligt skick och att det finns mycket få moderna inslag i bebyggelsen och landskapsbilden. Det är mycket ovanligt att en museistiftelse förvaltar ett helt storgods och därigenom gör det tillgängligt för allmänheten. Det är denna helhet som gör Julita gård till en unik plats.

Samtidigt som det stora godset med de många byggnaderna utgör ett stort kulturhistoriskt värde innebär det också en avsevärd utmaning. De många byggnaderna har ett stort underhållsbehov vilket kräver resurser och specifik kompetens. Svårigheterna att driva verksamheten är inte en brist på idéer utan att resurserna är begränsade.

Destinationsutveckling - Julita ett hållbart besöksmål för alla sörmlänningar

Arbetet att utveckla Julita gård syftar till att fler ska få möjlighet att uppleva gårdens olika miljöer och att ta del av aktiviteter. Att få möjlighet att uppleva och få kunskap om historia, livet på landet och trädgårdsodling är särskilt viktigt i en tid då en stor andel av befolkningen bor i städer. Det handlar samtidigt om det långsiktigt hållbara där byggnadsvård och odling står i fokus. Julita gård har här en viktig uppgift att fylla. Arbetet har sitt mål att de boende i närområdet ska känna varmt för Julita och att det är deras plats. Kännedomen om Julita ska öka och boende i hela Mälardalen ska känna till Julita och planera in ett årligt besök. Anläggningen har en kapacitet att fördubbla dagens 55 000 besökare.

Julita gårds arbete med destinationsutveckling omfattar besökarens helhets-

Julita gård är ett populärt turistmål med ett tjugotal evenemang och temadagar under året, såsom Byggnadsvårdsdagen, Midsommarfirande, Biets dag och Julstämning.

Mer om Julita gård

Julita gård har öppet dagligen under juni-augusti och helger i maj och september med dagliga visningar. Det är också öppet vid påsk, julmarknad i oktober/november och julstämning i december. För grupper som bokar visning är det öppet året om. Besök webbplatsen för mer information www.nordiskamuseet.se/slottgardar/julita-gard

Julita gård har mycket höga kulturhistoriska värden. Ett arbete har påbörjats för att undersöka förutsättningarna för om Julita gård kan bli utnämnd till ett världsarv.

upplevelse. På området finns café, restaurang, museibutik och trädgårdsbutik. Det finns möjlighet att övernatta på Julita gård i ett vandrarhem och i herrgårdsflyglarna. Dessutom finns mötesrum att boka för den som vill anordna möten i herrgårdsmiljö.

Just nu pågår ett intensivt arbete för att få mer kunskap och att förstärka de kulturhistoriska värdena. 2019 utkom boken Julita gård – människor och landskap under tusen år där 18 författare med olika kompetenser skildrar Julita gårds historia från äldsta tid fram till idag. Som en fortsättning på detta har ett forskningsprojekt inletts i syfte att utifrån exemplet Julita gård sätta den sömländska herrgården i ett nationellt och internationellt sammanhang.

Barnens Julita

För barn finns Pettsongården där skådespelare gestaltar de populära figurerna Pettson och Findus från Sven Nordqvists barnböcker. Pettson och Findus tar med barnen på en upptäcktsfärd där de träffar på mucklor och får inblick i livet på landet och gårdens historia. De får också hjälpa Pettson att ge mat till hönsen och fåren. 2019 byggdes Lekstugan som är en lekmiljö med historiskt tema. Här kan barnen klä ut sig, leka i det gamla huset, snickra i snickarboden och

Pettson och Findus erbjuder ett museibesök som är anpassat för barn. Här får barn få uppleva och reflektera över livet på landet och historien på ett lekfullt sätt.

handla i handelsboden. Utemiljön bjuder också på upplevelser med olika utelekar på traktorn och i sandlådan. Från 2020 kommer också en båt att finnas på plats. I Stora huset finns familjevisningar dagligen under högsäsongen.

Julita gårds park och trädgård

En stor del av upplevelsen på Julita gård är att vistas i parken och trädgården. I den gamla herrgårdsparken kan besökaren uppleva en park som hör samman med

byggnaderna från år 1900. Det finns en köksträdgård, många perennrabatter och ett växthus. Julita gård arbetar också med att bevara kulturhistoriskt viktiga växter och är ett så kallat klonarkiv eller genbank för många lokala sorter. Det innebär att växterna bevaras genom att de odlas och att Julita gård har förbundit sig att bevara dem för framtiden. Mest känt är antagligen fruktträdgården med över 200 fruktträd. I de levande samlingarna finns också humle, rosor, pelargoner och pioner. ■

Det man blir
tröttast av är
ogjort arbete

FOTO: KARL SIKGLUND

4

frågor till **Karin Larsson**, projektledare
för den regionala livsmedelsstrategin.

Varför är det viktigt med en regional livsmedelsstrategi?

– Den nationella livsmedelsstrategin är bra, och väldigt övergripande. Vi har därför i Södermanland en regional strategi eftersom vi där kan lyfta våra unika möjligheter och utmaningar. Den regionala strategin är framtagen i dialog med aktörer i länet och målet med detta gemensamma arbete var att vi skulle få en strategi som speglar just vårt län. De som driver arbetet är Länsstyrelsen, Region Sörmland och LRF Södermanland.

Exempel på typiska sörmländska frågor är till exempel hanteringen av vilt, och måltidsturism kopplat till våra många slott och herresäten.

Vad fokuserar ni på i arbetet just nu?

– Överlag ligger ett stort fokus på att koordinera det arbete som redan sker runt om i länet och sprida information om livsmedelsstrategin och olika aktiviteter. Som det ser ut nu kommer arbetet under 2020 till stor del handla om området regler och

villkor, samt insatser som främjar företagens utveckling, till exempel genom kompetensutveckling som kurser i sociala medier med syfte att öka synlighet?/utveckla marknadsföringen? Nå nya kunder? Utveckla e-handel?.

Hur ska länet få en utökad men samtidigt hållbar livsmedelsproduktion?

– För mig handlar det mycket om att fokusera på olika aktörers förutsättningar. Det blir annars lätt att man tror att det finns en "quick-fix" som ska lösa alla hållbarhetsproblem, men risken är att det blir kortsiktiga lösningar där man inte tänker på hur komplext systemet är. Vi vet att vi behöver dra ner på våra utsläpp av koldioxid, men vilka specifika insatser som behövs beror helt på vart i kedjan man befinner sig. Ett enkelt exempel – för en lantbrukare kan det handla om att bränleffektivisera sitt körande, medan det för en förskola kan handla om att minska matsvinnet.

Jag tror nyckeln ligger i att vi behöver jobba med denna komplexa fråga på flera nivåer och göra flera olika anpassningar. Det är också viktigt att vi kan använda oss av relevant forskning på området!

Har du tips på några höjdpunkter från Sörmlands matproducenter?

– Det finns så många fantastiska producenter och produkter här i länet! Jag försöker handla lokalt och svenskt i så stor utsträckning som det går, och när jag är ute i länet älskar jag att testa nya produkter och köpa med mig hem. Hemma har jag alltid mjöl från från Warbro kvarn, en burk från Nyköpings honung och på hösten köper jag en lammlåda från Onsberga. Dessutom är jag barnsligt förtjust i Stavtorps rabarber- och jordgubbssektar. ■